IV URTEA
170 ZENBAKIA
Uztaila 20
IGANDEA
DONOSTIA 1924

ARGIA

ASTEROKOA

URTEKO: 5,50
Bakoitza: 0,10
98. GARIBAI
25-05 URUTIZKIÑA

IDAYEN ITUNDURA
FRANQUEO CONCERTADO

ASTEA

Lef-egin-da gero, ixildu dira noski iruñatarak. Urtero ixkanbil gogora jotzen dute, ta aurtengoak «jo ta pasa» egin diye aurkenari. Beti ofeta gera: atzeri-oiturean «jo ta pasa»: euskal-oiturean, beti mofax ta gerogo ta kakkalugo.

Iruñatar oyek asie bete-betan egin dute ixkabil ta algaretan, baiñan azken aldera zoritzat bal gertatu zaye: *mutil gazte* bat adarka il du zezen batek. Ori ningaiya da ono, ta gure aldetik batego, ez geniyoke iñori kalean gora edo bera joatea utziko, zezen zihzaifidunak igarotzen diran bitartean.

Orlesko *gauzak oyeauts beaf* dira, ta zezenen safera kalerikkale nai izan ezkero, ziaro galerazi beaf zaye kalera jelxten, ume bizarfeilu ta gizon baldres ta kankalusai.

Aukaz «*toilados*» edefagoak giñan donostiatak, baiñan oltura oyek atera atekiguten, olaai lumak kenten zaizkiyon bezela. Ordu ezkerosik, gañandoa gizendu ta latza zuritu zaigu.

Beat, Iruñatar*ak*, ori kendu beaf da.

* * *

Persando Amezketa'ko oroipenetan ibili dute. Ederki dago. Oñaddo abetan azalduko zaye gure irakurie maitesai, aketsik ez dala Amezketa'ko plaza. Euskaldun afgiya omen zan Pernanak ori, ta zegokiyon goraldiya eman diyote. Baiñan urasu bezela, zuloan dauden batzaek balekite, zer gertatu dan, nai izango luteke beste batzuek beraiei egitea. Nik ekafiio nituke «berterai» ta «tollade» ezkoren izenak, ta Pernando bezin esaerahuak.

Iñban Izillk egon beaf da; Izkiña, Pelo, Brokolo ta Martzial obi-zulotik aterazteakotan, Iruñ'n ba'do iskanbil andiyegaia sortuko ditzake-ta. Nagon-ixil-ixilik!

* * *

Bidaso onuzko ta arazko ondatetak ogte aundiyak darabizkite. Gure itxasoak, bere edertasunak akordink lariyuan agerteen ditu. Berbikkan edef ta galanta agerri da. Alzerik goxo ta biguinenak bere axaleam bafena gugana datoz, ta brezaldi abetan, a zer atsegin zaigun izangufuak bezela ondar jañean ibiltzea!

Etafa dala diyogu gure Euskaldiya. Kanpotarak ere bayezkoa oni erazten diyote, abos eztabera; egotez ta aukeraz. Edefagerik balute, an lirake bai, aguro asko!...

* * *

Usurbil'go bandera bedeinkatu dute. Ango apaiz jaunak itzaldi edefa egin zuen bedeinkapen ondorean, ta bertako bi irakasie ez dira noski motel egon liz neurtu ta orezko edefgaluetan.

* * *

Santiyotan Astigarraga'n aterako dita bere jai zapiyak, ta Donayako arazko munufcen «lumenai gustian «balkoyak». Amasa azpiko Dilabonak ere egun ofetan izango du naiko kanpotar, ta dantza gora dantza bera, egin mutilak, lerla arte.

EREDI-OLA
Azuti ren Alarguna'rena
Eta gaiak arako erediyak (moldeak)
ERDIBI ERAKUSKETA
Egoitzi Aldea—Urtarkilla 16-69
ZARAUTZ (Gipuzkoa)

GURE PILOTARIAK

Meltxor Guruzeaga

VII *(azkena)*

Esan bearko degu Erenderiko seme latof onek beti zori adu eko suerte ona izan dueia; baño orain zio aro bi «koro» eder agerta ta erakutsi egiten badiña, baña ere bere bila zabiltzaiñek esango diguie Meltxor'ek koroak bloz ona zeukalako ta lagun urko gixaxoei lagundu zieloko ziñoan dean edo ezeren irabaziik gabe iokatuaz trabaai zitsela; eta iokatzeagatik ilean 5.000 peseta eskeinda siozkatzuek ez diguteke gezurik esango pilotari azkara zaiko eskeinda ziokiotela esan da. Pilotariak bere gaiñ ditueiak (*empresario*) badiradi pilotarien jabea dala. Meltxor eta Amerikatarik etori ala, Artiñano itzaiñon jaun batek bere gaiñ ofta zituen; plazako morloak esaen ziela egunero etorliko edo luango plaza plazara Amerikatako etortiako pilotari berriki; eta olaaen zan; gure pilotariak, Meltxor ez, beste guziak, egunero plazan saletzen bai zeuden. «¿Non demontre ote dago bere azaldzea ez dan Meltxor ori? » esaten zuten bere kolkorako plazako morloak; batjuaren bata besteaen atzetik egunak; baño etzan ez Meltxor'ik, ez Gaspar'ik plazan agertzen. ¿Ila ote dago? Etzegoen Meltxor il *izafa*. Iaungoikoa daki non ote zebilen beti katagoria baño biziagoa izan dana. Partida egunean, berebizko putzadan agertu egin zan plazan; eta morloak ikusi orduko—eskerri ziozkatzen taldera onenak, pilota bizienak; baño ¿Erenderiarak ofta? ¡Bai zera! Esaen ziolik jantzi aitzen pilotari jantziak, eta *emen nago* esan zion Artiñanari. Jokatu zuen partida; ta nolako zan plaza ezagutu ta jakin gabe, irabazi ere egin zuen.

—¡Bazenekí, esan omen zion Iaun aiuk, hasenekí egun auetan zu emen ikusi ez da, nola egon izan garan guziak!

—¿Zertarako ikusi nai nituzuten? —Zuk plaza ta ikusiko nai genduetako.

—Zer plaza ya ocho cuartos! Nik ikusie asko plazan ikusi zakero ez dit ez plazak, ez pilotak, eta ez da ixiñetak ere ikusie emaiten. Emen neri plazan ikusie asko: ta « bapo » nago; iendea *eraz* ikusteak, leoi antzeaen iefizen nau ta; ez naute Maira'k ere izuten.

—Ederki zeok, erantzun zion jaun arek; ta bostekoak Meltxor; ta gora i ta iñafak.

Ementxen ikusten da, irakurice, Meltxor bere izaera onakin; ta onelakoxea daukazu Erenderin bere Meltxorino, pilotari trebea izan dedin erakusten alegiñak egiten ari dala. Bost seme diru pilotari : Meltxor, aundiena, Iraxan, *Iñan, bere aita baño ausartiago* —ez da ala? Iraxan ta Santesmin, Tasiso'n (Italia'n); Pepe ta Rafael, Barcelona'n; eta aresilen esandako Meltxor ulzak dionez ono pilotari bikaña izango omen da.

Urte asko, Meltxor; ona orain juan Itsario Urzaga'ren berao polirak :

Pilotari au ol zen azkara
minguntez oso izkofa,
gañera beriz begirun argi
zorozdun eta itzkofa;
bese-itsafa gorbia zaien
loera beriz minkofa,
tola den pisti zalakot txafin
miku zorozdun Izkofa.

Arikai onak estaltzen duen
anizera ariz arila,
joku estaltzez pilotaritzan
eu zan bizirro abila;
bere izena Meltxor da noski
eta izen beri bila
etzan ibili, bañan oraiez
dirizen moten *Andilla*,
kata gerian euskal izena
ez bedi geldiu ila.

ITURIA

PERNANDO'REN OMENEZ

Amezketa'ko jai bikañak

AMEZKETA'KO PLAZAN, BERTSOLARIAI ENTZUTEN

Pernando amezketa'da dala ta ez dala, mokitabaobat esan ala idazki degu oldi onetan. Bertsolari anen oroipena dantzatu degu onlo ogun ostean. Amezketa'k, bere laiotetik, jai batzuek egin-oat izan diskin, ta jai oien bitartez Pernando'ren oroipena beriu degu ta bere ipui ta gertaerak berita ere aoz ao ibili dira.

Jai oiek iaun dan igandean izan ziran. Jai bikañak, alajaberat! Guizaon asi ta egun guztian, ilundu arteaño ko guzian, zer ikusia ta zer entzunie izan zan Amezketa'n egun *artan*.

Pagoaga jauna, Etxagaral launak bidaldutako itzaldia irakurtzen

Amaieran, iakitu, Meza ingunie. ¿Noiekoa orduo? Eliza eskeri, argia ta loraz edefki apaindua zegoen. Toki berezi ta apañetan dipindu launak, lendakari ta guzi. Eli-buruak bere dukki jakitean, eta eliza osoa zoko guztietan bete-betan. Abesforik edefki abesta zuten Ogiñoenen meza, ta Bidaniko abesteaen Bolentin Arpeita launek berbizkko serioei edef, bikañe, egin zigun. ¡Ola izan zan Mezaingunia, ura!

Gero, plazan, pelota-partidan ta bertsolariak, eta ordubatean... ¡bakiñal... bakiñak.

Eun eta berogei baño geiago bildu ginan bazkaltzera Amezketa'ko plazan. Plazan, bai, beña ezin eta obero antolatutako lan loki zabalean, eta guzioen buru dipindu laun, alkate, etxiera, serioinei ta gañerako agintaunek ziraño.

Bazkal-ondoan, entze beltan, eta lari trebeak entzun genituen. Paulo Sorozabal donostiarra, munda guztiko toki esenetan musika ikusten dabilenak, bicbiko ki man, eta entzunieak illaratzeik entzun genion. Gero Beltran Pagoiki launek piano jo zun eta makiñabat tzako irabazi zinan.

Afaiseldeko jaia gero, Pernando'ren izena gogora-erazi ta goretzeko eratutako jaia.

Jai au eta plazam beltan. Ar ez zan izkutuan! *ezer* egin. Guzia egirian, ikusi nai zuen guziarentzat.

Amezketa'ko alkate launa agertu zan lendabizi, ta Pernando'ren izena oopatzera etxea etori ziren guzioi eskerak emun zizkien.

Ulzua, beriz, Larreta launa azaldu zan. Artiñiñako danborzan Amezketa zer izan zan esaten osi ditzagun, bona laiotet, bide ori ariña, beste batetik asi zan: kanpoko-oltarakie zer egin bear degun, kanpotarikin nolakoak izan bear degun, eta ofelakoak. Patxi patxo egi ainbiak esan zinan. Bai lendai onda etxegindu ere.

Gero Karmelo Etxagaral jauna zan Itzegiteko. Etzin etori el izan zan, ordea, ta berak bidaldutako itzaldia Antonio Pagoaga launak irakurri zuan. Itzaldi sokon ta edefa da; *Euskal-Estadoa'k* oso onorik argiturutako du il ontako zerbaitkin.

Gipuzkoa'ko Diputazio'ko lendakari Julian Elorza launak itzegin zigun gero, garbi ta sutsu, euskaldunen oltura ta iskerari sendo eutsi-eraso esaez. Bere itzaldi labur, xamur ta garaiari, tzako egari lo geniekion.

Tolosa'ko Manuel Urieta launak bere olerki poli batzuek irakurri zituan.

Olerki onen ondoren, Pernando'ren erolgaritzari Etiko-etxeaen argegion jeitzako aña agertu-erazi zuan elkarteaen aleba liratu bazek.

Gabriel Olaizola, Amezketako plazan kantutzen

Bere emai jose'k pianoz lagundutu, Gabriel Olaizola abesleai oopatzeko edefki bako edertzigu abesta ziñaan «Erkongintzen zerbait bainintzan» eta «Bein bebera Loyola'n». Ao-zabaltzen genuzkien abesti oiek, eta tzako egori lo geniekien Gabriel eie bere onaiuri.

Egiegorf'en aldu izan zan ufena. Pernando'ren ipui ta gertaerak bixbiyi esan ziñaan, eta lendea, algaraz lertzeko zorian ekiki zuan. ¡Ura zan gogoz pat-egitea!

Bukatzeko, txotxongilook agertu ziñuzten. Egiegorf berak eta Beorlegi'k erabili ta itzegiñaz, gauza politak esan eta egin ziñuzten txotxongilook. Aufak eta *aui* etzirauak ondo poztu egon ziran ondora oien aufean, algaraz ta tzako-lotzen.

Ala bukatu zan iai ura, lai edef ura. Igandean Amezketa'n izan ziren guziak. eo beiez esaten dute alako egunik ez dala oreindik Amezketa'n ikusi.

Oa ere ondo pozik ibili ginan. Iendea eraz bilda zan, eta esafe tzikl bat ere ez zan ibiri izan. Gazteak emaitzen ederren ibili ginan. Euskaldunak onla ibiltzen gera beti, bakañik ezten galtzatzenan.

Amezketatik ere pozik egon ditezke, bere seme Pernando *beaf* bezela gorotu dutelako.

JEME

Zuriketarako
GALEIN edo KABERIK ONENA
LIZARZA'n eskatu MUNITA'ri

Maria'ren Biotzeko Semeak

Maria'ren Biotzeko Semien Ospatze edo Elkartea Aita Claret gurgaziak iraul zuanetik 75'g. urtea izan dan eusziakonean, Karmen'go Amaren egunean, beie zan. Igoro diran urte oyetan erigeriro aukota ta zabalda dire Aita Claret'en semiak. Gazteak 2.777 dira, ta 184 etxe dituzte, Europa, Aprika ta Amerikata'ko 19 erdietan banatuta.

Beren artean euskaldun asko dira, ta euskal-idazle biñakiek ere bai. Gipuzkoa o hi etxe dituzte, beña Tolosa'n eta Donosti'n berien bestea. Donosti'kook ointza-artu Koru'ko Andre Maria'ren ikastetxean irakeiie egon dira; datoien iralan, beriz, San Prantzisko kalean (Gros'en) beren erdurapeko ikastetxea iartzako dira, ta eunkerari ere toki-emango omen dioie. Poztuzan gaiyez, ta eunkara-elde ai duten guzia egiteko eskatzen diegu. Eunkeria mutie duten gurenoek beren semeak ona bidali ba-dakite!

Maria'ren Biotzeko Semeak 75'garren urteurene bete-dutela-ta, ARGIA'k zoriona opa-die, Donosti ta Tolosa' koak baiez ere.

Merkatu afatsaldea

Txomin Beltz'en bezeroak asi ziran bata besteaen onduen eren erdantu-girik alde-egiten, merkatutik atzera ahitzeko ordua ere eldu zan-ta.

Txomin ere orindu zan batari ta besteari erdua atera, eta erantz ta onuntz jamaiak mayetzatzeaen zebiltzan neskatilak ainiztzeko lenarik, ata bere joka-motzeko beso-zabaltzan beatz-aundietarik eskuak hatiguntzik, erbildu zan, irpaiez, esiiro-esiiro, orandik ere mistatzen amoiru gobe mai baten gurenean zeuden zezen agure aldre batzegana.

Ayek eliketaldik zebiltzien zamun iakinun-egiten geldiru gabe, noiz zan gogoan zekorenez galdeska :

—¿Zer modez konpondu zerate « macrodomukin »?

—¡Ja...n! — erantzun zion Patxi-Afoata'k, eora zeraman edinstia eskuan zuela geldiru ta buiuari eragiñaz.—¿Zer modez konpondu gi-ñau? Nai ta ez, berak egiñizen dun bezela.

Patxi'ren erantzuna guziak algeraz ou-artuta, orandik ere pofez ordulariak berriz ere eldu zian :

—Izan ez zan « macrodomu » ori kalder xamirie ere boda-ta...

—¡Bai! ¡Ez ondrau ondrau ere, negusiarentzat trabajukik eman ezin duten pagaz *triste* bi, maistarari emun bako, berton ustelizen utziziza neyagro dizana!—beseak gerian tolestuaz gogotsu esan zuen Apion Mayoz'ek.

—¿Zerbek diru pagaok?—galde zuan ordiaan Txomin'ek jakin-minez.

—Neuk; Afoetako basoan dira beletza-eta—erantzun zuan, oneik berbiro—Safaryak eta itzayak geyago ikusiko ditutela, « maistratzeko » berak emango dizena baño-ta, eurl ematea baño neyagro izan du zuik ustelda dizezen utziteza... ¡Kalder afayoa!

—Gero... gizon oiek egunoro meza entzungo du!... —elburu makurez esan zuan ardularak.

Omen aterakiak Patxi Afoeta ez, besteak ozkiduta izil-izilik atzi ziran; baña bere erzaburuko arte-aroak lafian santzayak zituzi besin sendo, bere gogoan jaun sinismena zeukan Patxi'k, ardularaien mokura igeriu, pazuz gaiñen bien aldan.

—Aitzu Txomin : egunero-egunero meza entzun ta ala ere kalderu dan gizona, beiere iaungo ez baliz... ¡nolakoa izango ote litzake!

—Onencan... ¿nork dak?? Obea—erantzun zan: Txomin'ek berearl ezzuiaz.

—Ez dakit ba... Nik uste dut, gurai gora bere besie gizonen izakerada naiesla; eta ez dakit, zenbat gozua on arazitzen dizkidan, eta iloiz ere tzarik ez, Jaun-aiaisemrak; eta ba'dakit bolza zenbat bear ez dan gauza egiteu utzi zaien dotoin lanugoi-kongan sinisten dotelako. Besteoi ere ori bera gertatuko zaizue, Txomin, eta eliziara jualen etzaretanak, ui gutxi *pijo*. Izan dezila bai, jaun dezila egunero meza entzutera gure « macrodomoa », beraiek... ori ustizen diaue egunean igurz eiukarie! Iaungoikoaren bildurekin kaldera ba'do, ¡za iaungo litzake bildar ori gabe!

Bere lagunen onirtzia erantzun zuaia, zutindu zan abekin Patxi etxerantz—ebiztzeko, ardularia *ao-beta bonzakin* ziztu, bere artian eeyoia :

—Kaletar kirten aben jakiedarlak, orandik ere mendiatzen sinismenaren betzutik dabiltz.

TENI

Euskerazko idaztiak
Zabala - Arana Abarenak

Edadi Dizioa (Hist. Sagrada)	1,50	[illegible]
Lurdiaida (Geografia)	1,00	—
Lurdiaida (Geografia)	1,50	—
Eliza (Gramática)	2,00	—

Liburutegietan eskatu.